

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Верховного Суду
щодо визначення обсягу
доказів, що підлягають
дослідженню, та порядку їх
дослідження (ст. 349 КПК)
(актуальна практика)

ЗМІСТ

I. РІШЕННЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ У СПРАВІ, В ЯКІЙ МІЖНАРОДНОЮ СУДОВОЮ УСТАНОВОЮ, ЮРИСДИКЦІЯ ЯКОЇ ВИЗНАНА УКРАЇНОЮ, ВСТАНОВЛЕНО ПОРУШЕННЯ УКРАЇНОЮ МІЖНАРОДНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ.....	4
II. РІШЕННЯ ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ, ЯКІ МІСТЯТЬ ВИСНОВКИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ НОРМИ ПРАВА У ПОДІБНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ.....	5
III. ПОРЯДОК ВИЗНАЧЕННЯ ОБСЯГУ ДОКАЗІВ, ЯКІ ПІДЛЯГАЮТЬ ДОСЛІДЖЕННЮ, ПІД ЧАС СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ ТА ЗМІНА ВИЗНАЧЕНОГО ПОРЯДКУ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКАЗІВ	9
1. Проголошення вступних промов сторонами та визначення обсягу доказів, які будуть досліджуватися під час судового розгляду	9
2. Зміна визначеного порядку дослідження доказів.....	12
IV. ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКАЗІВ У ПОРЯДКУ, ПЕРЕДБАЧЕНОМУ Ч. 3 СТ. 349 КПК.....	15
1. Умови дослідження доказів у порядку, передбаченому ч. 3 ст. 349 КПК.....	15
2. Встановлення правильності розуміння обвинуваченим змісту обвинувачення та правових наслідків його розгляду в порядку, визначеному ч. 3 ст. 349 КПК, а також добровільності позицій учасників судового провадження щодо визнання недоцільним дослідження доказів.....	21
V. ДОПИТ ОБВИНУВАЧЕНОГО ЯК ОБОВ'ЯЗКОВА СКЛАДОВА ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКАЗІВ	27
VI. ОСКАРЖЕННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ З ПИТАНЬ ЗАПЕРЕЧЕННЯ ОБСТАВИН, ЯКІ НІКИМ НЕ ОСПОРЮВАЛИСЯ І ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКИХ СУД ВИЗНАВ НЕДОЦІЛЬНИМ	31

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

ВС	Верховний Суд
ВП ВС	Велика Палата Верховного Суду
ВССУ	Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ
ДТП	дорожньо-транспортна пригода
ЄСІТС	Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система
ЄСПЛ	Європейський суд з прав людини
КК	Кримінальний кодекс України
ККС	Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду
КПК	Кримінальний процесуальний кодекс України
Конвенція	Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод
ОП ККС ВС	Об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду
ЦК	Цивільний кодекс України

І. РІШЕННЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ У СПРАВІ, В ЯКІЙ МІЖНАРОДНОЮ СУДОВОЮ УСТАНОВОЮ, ЮРИСДИКЦІЯ ЯКОЇ ВИЗНАНА УКРАЇНОЮ, ВСТАНОВЛЕНО ПОРУШЕННЯ УКРАЇНОЮ МІЖНАРОДНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

1. Місцевий суд дослідив докази у кримінальному провадженні в порядку ч. 3 ст. 349 КПК. Вироком суду першої інстанції обвинуваченого було визнано винуватим і засуджено за ч. 2 ст. 309 КК. Сторона захисту не погодилася з кваліфікацією дій обвинуваченого, і захисник подав апеляційну скаргу. Апеляційний суд, з яким погодився ВССУ, відмовив у відкритті апеляційного провадження за скаргою захисника, мотивуючи тим, що рішення суду першої інстанції не може бути оскаржене в апеляційному порядку з підстав заперечення обставин, які ніким не оспорювалися під час судового розгляду й дослідження яких було визнано судом недоцільним відповідно до положень ч. 3 ст. 349 КПК. 25.07.2017 ЄСПЛ постановив рішення у справі «Ростовцев проти України» щодо порушення ст. 2 Протоколу № 7 Конвенції (право на оскарження у кримінальних справах), що полягало в порушенні права заявника на подання апеляційної скарги, яке набуло статусу остаточного 25.10.2017. ВП ВС у порядку виключного провадження переглянула ухвалу суду апеляційної інстанції та вказала на таке.

У ч. 2 ст. 24 КПК гарантовано право на перегляд вироку, ухвали суду, що стосується прав, свобод чи інтересів особи, судом вищого рівня в порядку, передбаченому цим Кодексом. У ч. 2 ст. 394 КПК передбачено, що судові рішення суду першої інстанції не може бути оскаржене в апеляційному порядку з підстав заперечення обставин, які ніким не оспорювалися під час судового розгляду і дослідження яких було визнано судом недоцільним відповідно до положень ч. 3 ст. 349 цього Кодексу. Відповідно до ч. 3 ст. 349 КПК суд має право, якщо проти цього не заперечують учасники судового провадження, визнати недоцільним дослідження доказів щодо тих обставин, які ніким не оспорюються. При цьому суд з'ясовує, чи правильно розуміють зазначені особи зміст цих обставин, чи немає сумнівів у добровільності їх позиції, а також роз'яснює їм, що у такому випадку вони будуть позбавлені права оскаржити ці обставини в апеляційному порядку.

Протоколом № 7 до Конвенції передбачено право кожного, кого суд визнав винним у вчиненні кримінального правопорушення, на перегляд судом вищої інстанції факту визнання його вини або винесеного йому вироку (ст. 2). Реалізація цього права, включаючи підстави, на яких воно може бути здійснене, регулюється законом.

В ухвалі апеляційного суду вказано, що захисник в апеляційній скарзі оскаржує доведеність вини обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 309 КК та правову кваліфікацію його дій. Згідно із ч. 2 ст. 394 КПК апеляційний суд прийняв незаконне

рішення в частині відмови у відкритті апеляційного провадження на підставі оскарження кримінально-правової кваліфікації дій підзахисного.

Суд апеляційної інстанції, відмовляючи у відкритті апеляційного провадження, застосував положення КПК щодо особливостей апеляційного оскарження окремих судових рішень (ч. 2 ст. 394 КПК), не врахувавши того, що ці особливості не стосуються можливості оскарження в апеляційному порядку вироку суду першої інстанції з інших підстав, не вказаних у ст. 394 КПК, в тому числі й з підстави неправильної кваліфікації дій особи судом першої інстанції. ВССУ безпідставно погодився з позицією суду апеляційної інстанції, не давши можливості обвинуваченому реалізувати своє законне право на оскарження винесеного щодо нього вироку суду в апеляційному порядку.

Національне законодавство, зокрема ч. 2 ст. 394 КПК, встановлює обмеження щодо можливості апеляційного оскарження судового рішення лише з підстав заперечення обставин, які ніким не оспоровалися та дослідження яких суд визнав недоцільним. Право на оскарження рішення суду з підстави неправильної кваліфікації дій КПК не обмежується. Тобто норми КПК не містять обмежень щодо оскарження в апеляційному порядку кримінально-правової кваліфікації дій, зокрема й у тих кримінальних провадженнях, у яких під час судового розгляду суд першої інстанції застосував ч. 3 ст. 349 КПК і визнав недоцільним дослідження доказів щодо тих обставин, які ніким не оспоровалися.

Як встановлено рішенням ЄСПЛ у справі «Ростовцев проти України», позиція національних судів у кримінальній справі заявника прямо суперечить тлумаченню відповідних положень КПК. Цим було грубо порушено право заявника на подання апеляційної скарги, що передбачено Конституцією України, Законом «Про судоустрій і статус суддів» та КПК.

Таким чином, ухвали апеляційного суду та ВССУ щодо засудженого є незаконними та необґрунтованими, постановленими всупереч положенням КПК.

Постанова ВП ВС від 27.02.2018 у справі № 756/5578/15-к (провадження № 13-3зв018)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/72489783>

II. РІШЕННЯ ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ, ЯКІ МІСТЯТЬ ВИСНОВКИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ НОРМИ ПРАВА У ПОДІБНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

1. Колегія суддів Третьої судової палати ККС ВС ухвалою матеріали кримінального провадження за касаційною скаргою захисника на підставі ч. 2 ст. 434-1 КПК передала на розгляд ОП ККС ВС у зв'язку з необхідністю відступити від висновку щодо застосування норми права в подібних

правовідносинах, викладеного в постановах колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 08.12.2022 (справа № 211/77/21, провадження № 51-2184км22) та 15.10.2024 (справа № 507/1771/22, провадження № 51-3141км24). Обґрунтовуючи свою позицію, за якою кримінальне провадження передано на розгляд ОП ККС ВС, колегія суддів Третьої судової палати ККС ВС посилялася на необхідність формування висновку щодо того, чи мав право апеляційний суд, з огляду на положення ст. 91, ч. 3 ст. 349, ч. 2 ст. 394 КПК, виключати обставину, яка пом'якшує покарання, за умови, що судовий розгляд у суді першої інстанції здійснювався за передбаченою ч. 3 ст. 349 КПК процедурою і ця обставина, зазначена в обвинувальному акті, ніким з учасників судового провадження не оспарювалася та не могла бути оскаржена в апеляційному порядку й визнана апеляційним судом недоведеною.

ОП ККС ВС встановила нерелевантність переданого кримінального провадження до правовідносин, що виникли у зазначених вище справах, перевірила матеріали кримінального провадження на розгляд колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС та вказала на таке.

Безспірним є застосування положень ч. 3 ст. 349 КПК про те, що суд має право, якщо проти цього не заперечують учасники судового провадження, визнати недоцільним дослідження доказів щодо тих обставин, які ніким не оспарюються. Якщо за наслідком обговорення вказаного питання суд визнав недоцільним дослідження доказів щодо події кримінального правопорушення, винуватості обвинуваченого, виду і розміру шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, розміру процесуальних витрат, у тому числі і обставин, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, та з'ясував, чи правильно розуміють учасники судового провадження зміст цих обставин, чи немає сумнівів у добровільності їх позиції, то суд роз'яснює, що в цьому разі вони будуть позбавлені права оскаржити ці обставини в апеляційному порядку.

Таким чином, якщо суд ухвалив рішення про визнання недоцільним досліджувати докази на підтвердження обставин, у тому числі тих, що обтяжують чи пом'якшують покарання, ці обставини вважаються встановленими в судовому засіданні й суд буде це враховувати, ухвалюючи судові рішення, сторони позбавляються права оскаржити ці обставини в апеляційному порядку, а апеляційний суд – права встановлювати інші обставини ніж встановлені судом першої інстанції.

До того ж із відеозапису судового засідання убачається, що суд першої інстанції визначив обсяг доказів, які підлягають дослідженню, і, як наслідок, дослідив долучені стороною обвинувачення до матеріалів кримінального провадження процесуальні документи, докази обставин, що характеризують особу обвинуваченого, та за результатом судового розгляду, крім іншого, суд установив щире каяття обставиною, яка

пом'якшує покарання, про яку було зазначена в обвинувальному акті, а також визначив додатковою обставиною, що пом'якшує засудженому покарання, активне сприяння розкриттю кримінального правопорушення.

Ухвала ОП ККС ВС від 21.03.2025 у справі № 202/13244/23 (провадження № 51-5038кмо24)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/126021229>

2. ОП ККС ВС вирішувала питання щодо можливості розгляду провадження у порядку, передбаченому ч. 3 ст. 349 КПК, у тих випадках, коли сторони оспорюють лише окремі обставини, які підлягають доказуванню, і вказала на таке.

Відповідно до вимог ч. 3 ст. 349 КПК суд має право, якщо проти цього не заперечують учасники судового провадження, визнати недоцільним дослідження доказів щодо тих обставин, які ніким не оспорюються. При цьому суд з'ясовує, чи правильно розуміють зазначені особи зміст цих обставин, чи немає сумнівів у добровільності їх позиції, а також роз'яснює їм, що у такому випадку вони будуть позбавлені права оскаржити ці обставини в апеляційному порядку.

Прийняття такого рішення свідчить про те, що обставини, які сторони не оспорюють, будуть вважатися встановленими в судовому засіданні і суд буде це враховувати при ухваленні вироку, а сторони позбавляються права оскаржити ці обставини в апеляційному порядку.

За своєю правовою природою ч. 3 ст. 349 КПК визначає обсяг та порядок дослідження доказів на підтвердження обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні і зазначені у ч. 1 ст. 91 КПК.

Визначення обсягу доказів, що підлягають дослідженню в кримінальному провадженні в порядку ч. 3 ст. 349 КПК, не звільняє суд від обов'язку встановити обставини, які підлягають доказуванню в кримінальному провадженні.

Висновок щодо правозастосування положень ч. 3 ст. 349 КПК:

Суд у конкретному кримінальному провадженні на підставі ч. 3 ст. 349 КПК має право, якщо проти цього не заперечують учасники судового провадження, визнати недоцільним дослідження доказів щодо тих обставин, які ніким не оспорюються, у тому числі, у разі часткового заперечення винуватості особи у вчиненні окремого кримінального правопорушення в сукупності кримінальних правопорушень, яке має окрему кваліфікацію, або є окремим епізодом кримінального правопорушення, чи невизнання цивільного позову, та у такому випадку щодо цих оспорюваних обставин провести судовий розгляд у загальному порядку, дослідивши докази, які підтверджують або спростовують ці обставини. Такий порядок розгляду кримінального провадження

не звільняє суд від обов'язку встановити обставини, які підлягають доказуванню в кримінальному провадженні, визначені в ч. 1 ст. 91 КПК.

Постанова ОП ККС ВС від 16.09.2024 у справі № 444/870/22 (провадження № 51-2989кмо23)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121847408>

3. ОП ККС ВС розглянула питання про дії суду у випадку, якщо під час дослідження доказів в учасників провадження виникає питання щодо перевірки доказів на їх належність та допустимість, і про обов'язок суду щодо витребування та приєднання до справи відповідних процесуальних документів з подальшим наданням їм оцінки.

При вирішенні цих питань ОП ККС ВС вказала на таке.

Визначення обсягу доказів, що підлягають дослідженню, та порядок їх дослідження регламентується ст. 349 КПК. Кримінальний процесуальний закон не встановлює чітко визначеного порядку і послідовності дослідження під час судового розгляду доказів. Відсутність встановленого єдиного порядку в цьому напрямі свідчить про те, що законом підтримується пізнавальний підхід до дослідження доказів за умови встановлення чіткого порядку проведення судового розгляду (вимоги закону до правил проведення допиту обвинуваченого, свідків, потерпілих, експертів, дослідження речових доказів, документів тощо), визначеного кримінальним процесуальним законом. Право визначити обсяг доказів, які підлягають дослідженню, та порядок їх дослідження, належить суду, з врахуванням точки зору учасників судового провадження і специфіки конкретних обставин справи (ставлення обвинуваченого до пред'явленого обвинувачення, характер вчиненого злочину, повнота показань свідків, кількість епізодів злочинів тощо), яка стала предметом судового розгляду.

Всі учасники судового розгляду зацікавлені у встановленні найбільш доцільного і ефективного порядку дослідження доказів та їх обсягу. Тому ще до початку судового розгляду вони можуть підготувати свої пропозиції щодо обсягу і порядку дослідження доказів, а потім надати їх суду у письмовому вигляді або усно. Сам же обсяг доказів, які будуть досліджуватися, та порядок їх дослідження в разі необхідності можуть бути змінені ухвалою суду упродовж судового розгляду за власною ініціативою або клопотанням сторін кримінального провадження. Згідно з ч. 3 ст. 349 КПК суд має право прийняти рішення про проведення скороченого судового розгляду і визнати недоцільним дослідження доказів щодо тих обставин справи та розміру цивільного позову, які ніким не оспорується.

Виходячи з системного аналізу норм КПК, колегія суддів вважає, що у випадку, якщо під час дослідження доказів в учасників провадження виникне питання щодо перевірки доказів з огляду на їх належність та допустимість, суд має перевірити ці обставини, в тому числі шляхом

витребування та приєднання до справи відповідних процесуальних документів з подальшим наданням їм оцінки.

Висновок:

Постанови керівника органу досудового розслідування про визначення слідчого або групи слідчих, старшого групи слідчих, які здійснювали досудове розслідування, можуть бути надані прокурором та оголошені під час судового розгляду у випадку, якщо під час дослідження доказів в учасників провадження виникне сумнів у їх достовірності, з огляду на те, що ці докази було зібрано неуповноваженими особами.

Якщо в суді першої інстанції це питання не ставилось, а виникло під час апеляційного чи касаційного розгляду, такі процесуальні документи можуть бути надані суду апеляційної чи касаційної інстанції в межах перевірки доводів, викладених в апеляційній чи касаційній скаргах.

Постанова ОП ККС ВС від 14.02.2022 у справі № 477/426/17 (провадження № 51-4963кмо20)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/103525190>

III. Порядок визначення обсягу доказів, які підлягають дослідженню, під час судового розгляду та зміна визначеного порядку дослідження доказів

1. Проголошення вступних промов сторонами та визначення обсягу доказів, які будуть досліджуватися під час судового розгляду

1.1. Захисник стверджував, що суд першої інстанції не дав йому можливості проголосити вступну промову, чим допустив істотне порушення норм КПК.

Відповідно до приписів ч. 1 ст. 349 КПК після виконання дій, передбачених ст. 348 цього Кодексу, головуючий надає стороні обвинувачення та стороні захисту право проголосити вступні промови. У вступній промові зазначається, якими доказами сторона підтверджуватиме наведені нею обставини, порядок дослідження доказів, а також може бути зазначена позиція сторони.

Зі змісту касаційної скарги захисника видно, що останній, посилаючись на вказане, не наводить переконливих мотивів, яким саме чином, на його думку, зазначене порушення перешкодило або могло перешкодити суду першої інстанції ухвалити законне й обґрунтоване рішення, з огляду на те, що:

- судовий розгляд у суді першої інстанції здійснювався у порядку ч. 3 ст. 349 КПК, тобто без дослідження доказів на підтвердження обставин справи, які учасниками провадження не заперечувалися;
- адвокат не був позбавлений процесуальної можливості висловити свою думку та аргументувати позицію сторони захисту під час судового розгляду

та на стадії судових дебатів, а також оскаржити рішення місцевого суду в апеляційному і касаційному порядку.

Беручи до уваги зазначене, Суд не убачає необхідності для скасування вироку суду першої інстанції із наведених вище підстав, на які посилається захисник, а тому касаційна скарга останнього в цій частині задоволенню не підлягає.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 17.07.2025 у справі № 308/1223/24 (провадження № 51-5113км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129015118>

1.2. Прокурор, оскаржуючи виправдувальний вирок місцевого суду та ухвалу апеляційного суду, який погодився з рішенням суду першої інстанції, зазначив, що судом першої інстанції жодній із сторін не надано права виступити з вступною промовою, висловити свою думку щодо порядку та обсягу дослідження доказів, який фактично в судовому засіданні не вирішувався, та відповідних рішень з цього питання судом першої інстанції не приймалося.

Суд касаційної інстанції погодився з висновками апеляційного суду, що вирок місцевого суду в цілому відповідає вимогам кримінального процесуального закону. Апеляційний суд, спростовуючи доводи, наведені в апеляційній скарзі прокурора про те, що в судовому засіданні не вирішувалось питання про дослідження доказів, в ухвалі зазначив, що кримінальне провадження відносно обвинуваченого було розглянуто судом в загальному порядку, з дослідженням доказів в судовому засіданні. Судом першої інстанції відповідно до ч. 2 ст. 349 КПК встановлено обсяг доказів, які будуть досліджуватися, та порядок їх дослідження, що підтверджується поясненнями представника потерпілого, обвинуваченого, його захисника, наданими в судовому засіданні апеляційного суду.

Тому апеляційний суд дійшов висновку, що будь-яких обмежень в реалізації наданих законом прав обвинуваченого, представника потерпілого чи інших учасників кримінального провадження під час судового розгляду не виявлено. При цьому наголосив, що прокурор не був обмежений у своїх процесуальних правах, під час дослідження доказів у місцевому суді, однак не заявляв додаткових клопотань, у тому числі щодо обсягу доказів, які необхідно дослідити, та порядку їх дослідження, або з будь-яких інших питань, а навпаки, проти дослідження у такому порядку доказів, який розпочався саме з допиту свідків, не заперечував.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 03.04.2025 у справі № 545/4271/21 (провадження № 51-4708км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126502945>

1.3. Сторона захисту стверджувала, що суд безпідставно не дослідив у судовому засіданні речові докази.

Відповідно до ч. 2 ст. 349 КПК обсяг доказів, які будуть досліджуватися, та порядок їх дослідження визначаються ухвалою суду і в разі необхідності можуть бути змінені.

Матеріали провадження свідчать, що суд ухвалив наступний порядок дослідження доказів: допитати обвинуваченого, свідків, дослідити матеріали кримінального провадження та перейти до судових дебатів. З таким порядком погодилися всі учасники судового розгляду, при цьому сторона захисту підтвердила, що їй у порядку ст. 290 КПК були відкриті всі матеріали кримінального провадження.

В процесі судового розгляду суддя неодноразово запитував у сторін про потребу в дослідженні додаткових доказів. Сторона захисту в суді не заявляла клопотання про дослідження речових доказів, а тому суд закінчив з'ясування обставин та перевірки їх доказами і перейшов до судових дебатів. Отже, порушень кримінального процесуального закону не встановлено.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 25.04.2024 у справі № 365/568/21 (провадження № 51-4638км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118759636>

1.4. Сторона захисту зазначила про те, що судом першої інстанції було порушено порядок дослідження доказів, визначений ним на підставі ст. 349 КПК, оскільки не було досліджено речові докази.

Як вбачається із досліджених матеріалів кримінального провадження, у судовому засіданні місцевого суду на виконання вимог ст. 349 КПК суд попередньо з'ясував позицію учасників провадження щодо порядку та обсягу доказів, що підлягають дослідженню, та визначив наступний порядок дослідження доказів, а саме: дослідити письмові докази, допитати свідків, дослідити відомості, що характеризують осіб обвинувачених, допитати обвинувачених. Водночас жодних зауважень чи заперечень щодо такого порядку та обсягу дослідження доказів від будь-кого із учасників провадження, у тому числі й від засуджених та їхніх захисників, не надходило. В ході здійснення подальшого судового розгляду сторона захисту не заявляла клопотань про дослідження речових доказів та під час закінчення судом стадії дослідження доказів відповідно до визначеного порядку не заперечувала щодо закінчення цієї стадії судового розгляду та переходу до стадії судових дебатів.

На підставі вищенаведеного Суд констатує відсутність порушення місцевим судом порядку дослідження доказів.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 21.10.2025 у справі № 459/176/23 (провадження № 51-1313км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131320194>

1.5. Засуджений стверджував, що ухвалений щодо нього вирок на підставі ч. 3 ст. 349 КПК є незаконним, оскільки докази його винуватості залишилися не

дослідженими, а тому він висловлює незгоду щодо встановлених фактичних обставин.

Як свідчить технічний запис судового провадження в суді першої інстанції, суд не порушив вимоги, передбачені ч. 3 ст. 349 КПК, а саме під час судового засідання, який відбувся за участі захисника, обвинуваченого, який повністю визнав себе винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 307 КК, щиро розкався у вчиненому, не заперечував фактичних обставин, викладених в обвинувальному акті, надав суду показання, в результаті чого прокурор запропонував порядок розгляду кримінального провадження, передбачений ч. 3 ст. 349 КПК. В свою чергу суд роз'яснив порядок та наслідки застосування цієї норми КПК, зокрема, що обвинувачений та інші учасники процесу будуть позбавлені можливості оскаржувати вирок місцевого суду з підстав невідповідності висновків фактичним обставинам кримінального провадження, уточнив в обвинуваченого розуміння та усвідомлення ним застосування ч. 3 ст. 349 КПК, на що останній та його захисник дали згоду.

Відповідно до положень частин 1, 2 ст. 349 КПК суд з'ясовує саме у сторін кримінального провадження якими доказами кожна сторона підтверджуватиме наведені нею обставини та порядок дослідження доказів. Під час розгляду даного кримінального провадження, сторони жодним чином не були обмежені у можливості реалізації їх процесуальних прав, в тому числі шляхом подання відповідних клопотань про зміну обсягу та порядку дослідження доказів. Проте вони цього не ініціювали, не вказували про необхідність дослідження всіх доказів у справі.

У змагальному судовому процесі суд є безстороннім, тому з власного переконання не мав права вживати активних дій щодо визначення іншого порядку та обсягу дослідження доказів, ніж той що був встановлений після з'ясування думки учасників судового провадження, оскільки це прямо суперечить засаді об'єктивності і неупередженості суду, відображеній, зокрема, у ч. 6 ст. 22 КПК. Отже, доводи касаційної скарги засудженого щодо порушення судом першої інстанції вимог ч. 3 ст. 349 КПК є безпідставними.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 21.08.2023 у справі № 753/3682/21 (провадження № 51-1373км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113064071>

2. Зміна визначеного порядку дослідження доказів

2.1. Сторона захисту стверджувала, що місцевий суд, приймаючи відмову прокурора від допиту свідка, фактично змінив обсяг дослідження доказів, що не передбачено КПК.

Відповідно до ч. 2 ст. 349 КПК обсяг доказів, які будуть досліджуватися, та порядок їх дослідження визначаються ухвалою суду і в разі необхідності можуть бути змінені.

Таким чином, посилання сторони захисту на те, що зміна обсягу дослідження доказів не передбачена КПК, на переконання Суду, є необґрунтованими.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 14.03.2024 у справі № 307/1118/20 (провадження № 51-4150км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117757897>

2.2. Захисник вказував, що суд першої інстанції в порушення вимог ст. 349 КПК та апеляційний суд на порушення ч. 3 ст. 404 КПК не вирішили питання щодо допиту свідків – працівників Нової Пошти, оперативних співробітників поліції, понятих. Сторона захисту неодноразово заявляла клопотання про допит свідків, а саме операторів Нової Пошти, для з'ясування всіх обставин та надання ними показань щодо подій, що є предметом розгляду суду, проте суд першої інстанції проігнорував ці клопотання, а суд апеляційної інстанції не може надавати оцінку показанням, які не були досліджені судом першої інстанції.

Твердження захисника про те, що суд першої інстанції у порушення вимог ст. 349 КПК не вирішив питання про допит свідків - працівників Нової Пошти, оперативних співробітників поліції, понятих, є безпідставними та спростовуються матеріалами кримінального провадження.

Згідно з журналом та технічним записом судового засідання, дотримуючись положень ст. 349 КПК, суд першої інстанції, заслухавши думку прокурора, захисника та засудженої, встановив обсяг та порядок дослідження доказів: допит п'яти свідків, наведених у реєстрі матеріалів досудового розслідування та у переліку осіб, які потребують виклику до суду у цьому кримінальному провадженні; дослідження письмових та речових доказів; допит обвинуваченої.

Сторона захисту підтримала такий порядок дослідження доказів та не заявляла клопотання про допит працівників Нової Пошти, які під час досудового розслідування не були допитані як свідки. А тому, доводи сторони захисту про те, що місцевий суд не допитав як свідків працівників Нової Пошти є безпідставними, оскільки сторона захисту не заявляла клопотання про їх допит.

На виконання встановленого обсягу дослідження доказів місцевий суд допитав трьох свідків. У зв'язку з тим, що двоє інших свідків неодноразово не з'являлись у судові засідання, судові повістки за місцем проживання не отримували, заяв чи клопотань на адресу суду не надавали, поважні причини неявки суду не повідомляли, двома ухвалами місцевого суду було надано судові доручення органу досудового розслідування - слідчому відділенню районного управління поліції № 3 ГУНП в Харківській області

провести слідчі (розшукові) дії щодо встановлення фактичного місця проживання та засобів телефонного зв'язку вказаних свідків, а також забезпечити їх явку у судові засідання.

У зв'язку з тим, що вказані вище ухвали не були виконані з підстав, наведених у відповідних рапортах, прокурор у судовому засіданні відмовився від допиту вказаних свідків, оскільки, на його думку, ці свідки не надали би будь-якої нової або суттєвої інформації, відмінної від тієї, яку надали інші допитані свідки.

Сторона захисту не заперечувала проти відмови від допиту свідків, у зв'язку з цим суд, керуючись приписами статей 22, 26, 349 КПК, прийняв відмову прокурора від допиту двох свідків.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 21.11.2024 у справі № 639/3093/23 (провадження № 51-3924км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123314009>

2.3. Захисник зазначав, що місцевий суд усупереч ч. 2 ст. 349 КПК без постановлення ухвали змінив установлений порядок дослідження доказів.

Посилаючись у касаційній скарзі на порушення судом приписів ч. 2 ст. 349 КПК під час зміни порядку, дослідження доказів, захисник не зазначає, яким чином це позначилося на їх змісті, вплинуло на належність, допустимість та в цілому на законність вироку. Отже, сама собою зміна згаданого порядку в розумінні ст. 412 КПК не є істотним порушенням, котре зумовлює обов'язкове скасування оспорюваного рішення.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 27.03.2025 у справі № 754/4708/23 (провадження № 51-3409км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126259315>

2.4. У касаційній скарзі захисник зазначав, що розгляд цього кримінального провадження в порядку ч. 3 ст. 349 КПК суперечив завданням кримінального провадження, визначеним у ст. 2 КПК.

Питання щодо обсягу доказів, які підлягають дослідженню, як убачається з журналу судового засідання, вирішувалося у присутності захисника, який погодився зі скороченим порядком дослідження доказів.

Водночас в подальшому, після допиту обвинуваченого, в зв'язку з тим, що останній не міг згадати обставин вчинення ним злочину, судом було змінено порядок дослідження доказів. Проте в судовому засіданні після повторного допиту судом обвинуваченого було знову прийнято рішення про зміну обсягу доказів, які підлягають дослідженню і це питання вирішувалося в присутності захисника, який не заперечував проти такого порядку дослідження доказів. Тому доводи касаційних скарг про порушення вимог ч. 3 ст. 349 КПК є безпідставними.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 21.09.2023 у справі № 363/2925/19 (провадження № 51-584км22) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113760740>

IV. Дослідження доказів у порядку, передбаченому ч. 3 ст. 349 КПК

1. Умови дослідження доказів у порядку, передбаченому ч. 3 ст. 349 КПК

1.1. Прокурор стверджував, що оскільки обвинувачений не визнав своєї вини в повному обсязі, то суд першої інстанції безпідставно розглянув справу в порядку ч. 3 ст. 349 КПК.

З матеріалів кримінального провадження вбачається, що суд першої інстанції визнав недоцільним дослідження доказів щодо тих обставин кримінального провадження, які ніким не оспоруються. При цьому суд роз'яснив сторонам положення ч. 3 ст. 349 КПК та межі подальшого апеляційного оскарження судового рішення.

Сторони кримінального провадження (прокурор, захисник, обвинувачений) на проведення судового розгляду в порядку ч. 3 ст. 349 КПК дали свою згоду.

Обвинувачений у присутності захисника заявив про визнання своєї винуватості у вчиненні інкримінованого кримінального правопорушення за обставин, викладених в обвинувальному акті.

Сторони не оспорювали до суду апеляційної інстанції порядок проведення судового засідання, так само захисник і обвинувачений не ставили під сумнів зазначене під час касаційного провадження. Отже, визнання вини, незаперечення фактичних обставин кримінального провадження та кваліфікації своїх дій, правильне розуміння та усвідомлення змісту обставин злочину, в якому особа обвинувачується, правові наслідки розгляду на підставі ч. 3 ст. 349 КПК, а також відсутність сумнівів у добровільності позиції щодо усвідомлення обвинуваченим цих обставин є передумовами можливості здійснення розгляду провадження в зазначеному порядку. За таких обставин колегія суддів касаційного суду вважає, що доводи касаційної скарги прокурора про порушення судом вимог ч. 3 ст. 349 КПК є безпідставними.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 13.09.2025 у справі № 752/13246/22 (провадження № 51-4532км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127537804>

Аналогічна позиція викладена в постанові колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 21.01.2025 у справі № 183/10884/23 (провадження № 51-2315км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124630380>

1.2. У касаційній скарзі стверджується, що суд першої інстанції розглянув кримінальне провадження у порядку ч. 3 ст. 349 КПК без врахування думки представника потерпілого, який заперечував щодо такого порядку дослідження доказів.

Законодавець зобов'язує суд установити усі обставини, що мають значення для кримінального провадження, а ст. 349 КПК лише визначає обсяг та порядок дослідження доказів на підтвердження цих обставин.

Тобто ч. 3 ст. 349 КПК наділяє суд правом визнати недоцільним дослідження доказів щодо тих обставин кримінального провадження, які ніким не оспорюються, однак таке право виникає лише при згоді всіх учасників судового провадження. Водночас суд має упевнитися і в тому, що учасниками судового провадження суть такого роз'яснення порядку розгляду, сприйнята правильно та переконатися у добровільності їх позицій.

Проте, як свідчить технічний запис судового провадження в суді першої інстанції, суд порушив вимоги, передбачені ч. 3 ст. 349 КПК.

Відповідно до аудіо запису та журналу перебігу судового засідання представник потерпілої заперечував проти встановлення дослідження доказів у порядку, передбаченому ч. 3 ст. 349 КПК, послався на те, що обвинувачений фактично не визнав обставини кримінального правопорушення. При цьому у вирокі зазначено, що суд обмежив дослідження доказів фактичних обставин справи, і постановив допитати обвинуваченого та дослідити матеріали, які характеризують його особу. Також, вирок не відображає позицію учасників з приводу запропонованого прокурором порядку дослідження доказів, визначеного ч. 3 ст. 349 КПК.

Таким чином, дослідження всіх наявних у провадженні доказів судом не проведено, а провадження розглянуто в порядку ч. 3 ст. 349 КПК, не зважаючи на пряму заборону, зазначену в цій статті, проводити розгляд, якщо проти цього заперечують учасники судового провадження.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 29.03.2023 у справі № 127/2655/21 (провадження № 51-118км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109995502>

1.3. Захисник зазначив, що місцевий суд, розглядаючи кримінальне провадження, порушив вимоги ч. 3 ст. 349 КПК, оскільки обвинувачений хоча і визнав вину в повному обсязі, однак фактично заперечував обставини інкримінованого йому кримінального правопорушення, що не давало підстав суду для застосування положень цієї норми.

Допит обвинуваченого свідчить, що під час розгляду кримінального провадження в суді першої інстанції, він хоч і визнав в судовому засіданні свою вину у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 121 КК, оскільки не заперечував факт нанесення тілесного ушкодження, однак у своїх поясненнях фактично заперечив умисел на вчинення таких дій, стверджував про самооборону, тобто фактично заперечував наявність суб'єктивної сторони кримінального правопорушення передбаченого ч. 1 ст. 121 КК.

За відсутності факту з'ясування усіх обставин вчинення цього кримінального правопорушення, його об'єктивних та суб'єктивних ознак, суд першої інстанції був позбавлений можливості зробити висновки про те, що обвинувачений у повній мірі визнав свою вину у його вчиненні, тобто не оспорував фактичних обставин кримінального провадження у цій частині. Ухваливши за цих обставин рішення про можливість проведення розгляду справи в порядку ч. 3 ст. 349 КПК, тобто без дослідження доказів у цьому кримінальному провадженні, суд першої інстанції допустив порушення вимог кримінального процесуального закону, яке на думку колегії суддів є істотним та таким, що позбавило можливості місцевий суд ухвалити законне та обґрунтоване рішення.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 17.04.2024 у справі № 756/5466/22 (провадження № 51-166км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118592527>

1.4. Прокурор вказував на недотримання судом першої інстанції вимог ч. 3 ст. 349 КПК, оскільки обвинувачена, хоч і визнала свою вину, проте, будучи допитаною в суді першої інстанції, фактично не погодилась із висунутим їй обвинуваченням

З матеріалів кримінального провадження вбачається, що в підготовчому судовому засіданні обвинуваченій вручено пам'ятку про її права та обов'язки, зміст яких їй був зрозумілий, про що є її підпис. Згідно з аудіозаписом судового засідання, який міститься на технічному носії фіксації кримінального провадження в суді першої інстанції, після оголошення обвинувального акту прокурором, обвинувачена зазначила, що суть пред'явленого обвинувачення їй також зрозуміла і вона повністю визнала свою вину. При визначені обсягу доказів, що підлягають дослідженню, та порядку їх дослідження, сторона обвинувачення, а саме прокурор у кримінальному провадженні запропонував визнати недоцільним дослідження доказів щодо тих обставин, які ніким не оспорюються, обмежившись допитом обвинуваченої та дослідженням матеріалів про її особу. Головуючий у судовому засіданні роз'яснив обвинуваченій положення ч. 3 ст. 349 КПК, а також наслідки такого порядку розгляду кримінального провадження, з яким вона погодилася. Після допиту обвинуваченої, суд дослідив матеріали досудового розслідування, долучені за клопотанням прокурора.

Отже, судом першої інстанції виконано вимоги ч. 3 ст. 349 КПК, судовий розгляд здійснено відповідно до кримінального процесуального закону, а тому доводи касаційної скарги прокурора в цій частині є безпідставними.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 11.03.2025 у справі № 359/3977/24 (провадження № 51-5171км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125825764>

1.5. Захисник стверджував, що суд апеляційної інстанції не дав належної оцінки аргументам сторони захисту про те, що обвинувачений заперечував щодо

розгляду кримінального провадження у місцевому суді в порядку ч. 3 ст. 349 КПК, оскільки хотів пред'явити докази своєї волонтерської діяльності.

Як убачається з журналу й аудіозапису судового засідання обвинувачений у підсумку не заперечував проти порядку дослідження доказів, який передбачений ч. 3 ст. 349 КПК.

Дійсно, з аудіозапису судового засідання вбачається, що обвинувачений спочатку заперечував проти зазначеного порядку, однак після роз'яснень головуєчого погодився на цей порядок дослідження доказів.

Твердження захисника про намір засудженого подати додаткові докази його волонтерської діяльності є неспроможними, адже під час судових дебатів обвинувачений зауважив, що займається цією діяльністю на добровільній основі, не перебуває в жодній організації, тому не може документально підтвердити те, що він волонтер.

Апеляційний суд також перевірів указані вище обставини й спростував їх.

Отже, доводи захисника в цій частині непереконливі, а підстави для визнання істотними порушеннями норм КПК, які полягають у недотриманні порядку, встановленому ч. 3 ст. 349 КПК, - відсутні.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 14.07.2025 у справі № 287/1212/24 (провадження № 51-1308км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128962502>

1.6. Потерпілий стверджував, що місцевий суд неправомірно застосував правила ч. 3 ст. 349 КПК, оскільки залишив поза увагою нещирі визнання вини та каяття засудженої.

За матеріалами справи, суд першої інстанції розглянув її за процедурою, передбаченою ч. 3 ст. 349 КПК. Як убачається з даних, зафіксованих на технічних носіях інформації в ЄСІТС, ніхто з учасників судового провадження, у тому числі потерпілий, не заперечував проти такого порядку дослідження доказів, обмеження судового слідства допитом обвинуваченої, потерпілого та перевіркою відомостей, котрі характеризують особу обвинуваченої. При цьому остання всупереч твердженням у касаційній скарзі повністю визнала свою провину в підробленні офіційних документів та їх використанні, надала суду показання щодо обставин вчинення кримінальних правопорушень.

З огляду на викладене в суду не було процесуальних перешкод, які би унеможливлювали застосування правил ч. 3 ст. 349 КПК. Що стосується посилань у поданій скарзі на штучне визнання вини обвинуваченою та нещирість її каяття, то така оцінка потерпілого є його суб'єктивним сприйняттям ставлення засудженої до вчиненого, а тому не може слугувати підставою для висновку про істотне порушення згаданої норми права.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 13.06.2024 у справі № 526/997/23 (провадження № 51-7521км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119809280>

1.7. Прокурор стверджував, що поза увагою апеляційного суду залишилося недотримання місцевим судом вимог КПК при ухваленні обвинувального вироку, який, розглядаючи кримінальне провадження у порядку, передбаченому ч. 3 ст. 349 КПК, не встановив усі обставини, що мають значення для кримінального провадження.

При формулюванні обвинувачення, визнаного доведеним, місцевий суд допустив невиправдане спрощення, у супереччя ст. 374 КПК не вказав спосіб вчинення кримінального правопорушення та перелік викраденого майна, тобто, не зазначив обставин, які відповідно до ст. 91 цього Кодексу підлягають доказуванню у кримінальному провадженні та які, незважаючи на розгляд кримінального провадження у порядку ч. 3 ст. 349 КПК, мають бути встановлені в рішенні суду.

Як убачається з вироку суду першої інстанції та аудіозапису з фіксацією судового засідання обвинувачений лише формально визнав себе винуватим у пред'явленому йому обвинуваченні без будь-якої деталізації обставин, які підлягають доказуванню, а саме: способу вчинення, обсягу майна, яке він намагався викрасти та його вартості, що, на думку колегії суддів касаційної інстанції, не дало суду можливості переконатися, що останній повною мірою усвідомлює наявність у його діях усіх елементів складу кримінального правопорушення, яке йому інкримінується.

З огляду на вищевказане Верховний Суд вважає, що вказані порушення, допущені місцевим судом, які не були усунуті й в процесі перегляду вироку в порядку апеляційної процедури, є істотними порушеннями вимог кримінального процесуального закону, які перешкодили судам ухвалити законні та обґрунтовані судові рішення, і відповідно до вимог п. 1 ч. 1 ст. 438 КПК є підставами для їх скасування.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 05.02.2024 у справі № 369/10037/22 (провадження № 51-5139км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116955623>

1.8. Засуджена зазначала, що судовий розгляд кримінального провадження здійснювався з порушенням положень ч. 3 ст. 349 КПК, оскільки судом не з'ясовано, чи правильно вона розуміє зміст такого порядку розгляду кримінального провадження.

Якщо хоча б одна з обставин, яка підлягає доказуванню у кримінальному провадженні, заперечується стороною, то ця обставина має бути досліджена під час судового розгляду, що не виключає можливості застосування ч. 3 ст. 349 КПК до інших обставин, які не оспоруються.

Відповідно до звукозапису судового засідання, в судовому засіданні на запитання головуєчого судді обвинувачена повідомила, що їй

зрозуміла суть пред'явленого обвинувачення, свою вину у вчиненні злочину вона визнає.

Однак, під час безпосереднього допиту на запитання прокурора обвинувачена повідомила, що умисно не здійснювала посів та подальше вирощування маку, який самостійно сіявся та ріс на земельній ділянці, а лише прополювала його разом із іншими рослинними культурами для того, щоб згодовувати худобі. Наголошувала, що жодного умислу на вчинення злочину вона не мала, як і не мала наміру у подальшому використовувати його врожай у власних цілях, а також зазначала, що не знала про те, що мак є снотворним та таким, за вирощування якого передбачена відповідальність, як і не знала про кількість рослин маку, які росли на земельній ділянці, вказуючи, що була лише невелика ділянка.

Зазначені показання обвинуваченої свідчать про те, що свою вину вона визнала частково лише щодо фактичної наявності снотворного маку на земельній ділянці, проте заперечила об'єктивну і суб'єктивну сторону кримінального правопорушення, про які зазначено в обвинувальному акті, а саме посів та умисел на подальше використання врожаю маку.

Незважаючи на такі показання обвинуваченої, після з'ясування думки прокурора щодо порядку та обсягу дослідження доказів, головуючим суддею роз'яснено обвинуваченій наслідки розгляду кримінального провадження у порядку ч. 3 ст. 349 КПК, зокрема, роз'яснено, що за таких обставин вирок суду можливо буде оскаржити лише в частині виду та розміру призначеного покарання, а також в частині кваліфікації її дій, а у подальшому суд розглянув кримінальне провадження у порядку, передбаченому ч. 3 ст. 349 КПК, обмежившись окрім допиту обвинуваченої лише дослідженням доказів, які характеризують її особу.

Не погодившись з вироком місцевого суду, обвинувачена оскаржила його в апеляційному порядку, та в апеляційній скарзі також стверджувала про порушення процесуального порядку розгляду кримінального провадження із застосуванням ч. 3 ст. 349 КПК.

Перевіряючи вирок суду в апеляційному порядку, апеляційний суд зазначених порушень не усунув, та відповідаючи на доводи апеляційної скарги в цій частині, в ухвалі зазначив, що обвинувачена, будучи допитаною у судовому засіданні місцевого суду, повністю визнала себе вину, дала конкретні та логічні показання щодо висунутого обвинувачення, зміст яких свідчить про усвідомлення нею характеру та правових наслідків інкримінованих їй дій.

Проте колегія суддів не може погодитися з такими висновками судів попередніх інстанцій, оскільки вони не узгоджуються з матеріалами кримінального провадження та суперечать вимогам ст. 349 КПК,

що свідчить про порушення судами вимог кримінального процесуального закону.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 02.10.2024 у справі № 650/1604/23 (провадження № 51-3143км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122118266>

1.9. Захисник вказував, що обвинувачений лише частково визнавав цивільний позов, тому, на його думку, суд безпідставно розглянув справу в порядку ч. 3 ст. 349 КПК.

При вирішенні цивільного позову потерпілого та прийнятті рішень про суми стягнень заподіяної матеріальної і моральної шкоди, судами дотримано вимог статей 128, 129 КПК та статей 1167, 1194 ЦК. В зв'язку з тим, що обвинувачений визнав частково позовні вимоги потерпілого, суд розглянув та вирішив позов виходячи із наявних в матеріалах кримінального провадження доказів на підтвердження заподіяної матеріальної та моральної шкоди. Порядок дослідження доказів, передбачений ч. 3 ст. 349 КПК, не стосувався вирішення цивільного позову в цій справі.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 21.09.2023 у справі № 363/2925/19 (провадження № 51-584км22) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113760740>

2. Встановлення правильності розуміння обвинуваченим змісту обвинувачення та правових наслідків його розгляду в порядку, визначеному ч. 3 ст. 349 КПК, а також добровільності позицій учасників судового провадження щодо визнання недоцільним дослідження доказів

2.1. Захисник стверджував, що суд першої інстанції не роз'яснив обвинуваченому наслідки застосування положень ч. 3 ст. 349 КПК щодо порядку судового розгляду та не з'ясував, чи розуміє останній обмеження, пов'язані з таким судовим розглядом щодо права оскарження ухваленого за його результатом вироку.

За змістом даних, які містяться на CD-диску із записом архівної копії фонограми судового засідання, який Судом додатково було витребувано із суду першої інстанції в рамках розгляду даного провадження, та даними журналу судового засідання встановлено, що судом першої інстанції при визначенні обсягу доказів, які підлягають дослідженню, згідно з положеннями ст. 349 КПК, на обговорення учасників судового провадження ставилось питання щодо визнання недоцільним дослідження доказів щодо тих обставин, які ніким не оспорюються, на що обвинувачений та його захисник вказаний порядок підтримали, проти проведення такого порядку судового розгляду провадження не заперечували.

Також судом було роз'яснено учасникам судового провадження, в тому числі обвинуваченому, процесуальні наслідки дослідження такого обсягу

доказів та з'ясовано головуючим чи правильно вони розуміють зміст цих обставин, чи немає сумнівів у добровільності їх позицій, на що обвинувачений відповідав згодою, а саме, що йому «все зрозуміло, вину повністю визнаю», тому добровільність його позиції у суду не викликала сумнівів, на переконання суду обвинувачений правильно їх зрозумів.

Після пропозиції головуючого надати показання, першим обвинуваченого допитував прокурор, на запитання якого обвинувачений надавав змістовні відповіді та пояснення щодо обставин вчинення інкримінованих йому кримінальних правопорушень, зокрема щодо часу, місця, способу їх вчинення.

Таким чином, суд першої інстанції вжив усіх необхідних заходів для того, щоб переконатися в правильності розуміння обвинуваченим змісту тих обставин, щодо яких було визнано недоцільним дослідження доказів, та які він буде позбавлений права оскаржити в апеляційному порядку.

Підстави стверджувати про порушення судом першої інстанції вимог ч. 3 ст. 349 КПК у Суду відсутні.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 02.07.2020 у справі № 711/10326/18 (провадження № 51-5110км19) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90228124>

2.2. Захисник стверджував, що суд, розглянувши кримінальне провадження у порядку ч. 3 ст. 349 КПК, не з'ясував, чи правильно обвинувачений розуміє наслідки застосування даної норми, та не переконався у добровільності його позиції.

Як свідчать матеріали кримінального провадження, суд першої інстанції, допитавши засудженого в межах висунутого обвинувачення, переконався, що обвинувачений повністю визнав свою вину у вчиненні інкримінованого йому злочину, погодився із кваліфікацією дій, підтвердив фактичні обставини, викладені в обвинувальному акті та погодився на розгляд справи в порядку, передбаченому ч. 3 ст. 349 КПК, зазначивши, що розуміє зміст цих обставин.

При цьому, як вбачається з матеріалів провадження, суд першої інстанції переконався у правильності розуміння обвинуваченим змісту обвинувачення, у добровільності його позиції, а також позиції інших учасників судового провадження і належно роз'яснив, що у такому випадку вони будуть позбавлені права оскаржити ці обставини в апеляційному порядку. Прокурор та захисник засудженого також не заперечували проти відповідної процедури проведення судового розгляду.

Крім того, як встановив касаційний суд, обвинуваченим була власноручно написана заява про розгляд кримінального провадження в порядку ч. 3 ст. 349 КПК. Отримавши вказану заяву, головуючий повторно з'ясував

у обвинуваченого питання щодо добровільності її написання, на що останній запевнив суд, що написав її добровільно без примусу та розуміє суть даної норми.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 13.04.2021 у справі № 708/1077/19 (провадження № 51-4964км20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96377367>

2.3. Засуджений указував, що під час судового розгляду в суді першої інстанції, який здійснювався в порядку, визначеному ч. 3 ст. 349 КПК, він не повністю усвідомлював суть наведеної норми процесуального закону та порядку розгляду кримінального провадження без дослідження доказів. За його твердженням, свою винуватість у вчиненні інкримінованого йому кримінального правопорушення він визнав лише через запевнення захисника та прокурора, що в такому разі справу стосовно нього буде швидко розглянуто і призначено покарання без реального його відбування.

Відповідно до журналу судового засідання і технічного аудіо-, відеозапису прокурор після оголошення змісту обвинувального акта та твердження засудженого щодо повного визнання вини у вчиненні інкримінованого йому кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 286 КК, звернувся до суду з клопотанням про проведення судового розгляду в порядку, визначеному ч. 3 ст. 349 КПК.

Місцевий суд, з'ясувавши думку учасників кримінального провадження, роз'яснив положення ч. 3 ст. 349 КПК і наслідки обмеження обсягу дослідження доказів та, керуючись цією нормою процесуального закону, за згодою всіх учасників судового провадження, визнав недоцільним дослідження доказів щодо обставин провадження, які визнаються засудженим та ніким не оспорюються.

Відповідно до вимог ч. 4 ст. 349 КПК суд допитав засудженого, який, не оспорюючи обставин справи, визнав повністю свою вину у пред'явленому обвинуваченні та надавав показання щодо обставин вчинення злочину, передбаченого ч. 2 ст. 286 КК, які враховані судом першої інстанції, як такі, що повною мірою узгоджуються з обставинами, викладеними в обвинувальному акті.

За такої позиції засудженого щодо визнання винуватості та суті наданих ним показань у суду не виникло сумніву щодо правильного розуміння обвинуваченим змісту обставин обвинувачення, а також щодо добровільності позиції й усвідомлення наслідків розгляду справи за процедурою, передбаченою ч. 3 ст. 349 КПК.

Визнання засудженим своєї винуватості підтверджується змістом журналів судових засідань, в яких обвинувачений допитувався, виступав в судових дебатах і з останнім словом, а також технічними аудіо-, відеозаписами цих судових засідань.

Верховний Суд зауважив, що під час розгляду цього кримінального провадження, сторона захисту жодним чином не була обмежена в можливості реалізувати її процесуальні права, у тому числі шляхом подання відповідних клопотань про зміну обсягу та порядку дослідження доказів. Проте вона цього не ініціювала, не вказувала про необхідність дослідження доказів у справі.

Заслуговує на увагу і той факт, що сторона захисту не оскаржувала вироку суду першої інстанції з підстав порушення місцевим судом вимог кримінального процесуального закону, зокрема ч. 3 ст. 349 КПК, невідповідності висновків суду фактичним обставинам кримінального провадження чи доведеної винуватості останнього, а лише щодо несправедливості призначеного покарання та необхідності застосування до засудженого приписів ст. 75 КК.

Постанова колегії суддів Третньої судової палати ККС ВС від 23.10.2024 у справі № 947/16892/22 (провадження № 51-2707км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122638253>

2.4. Засуджений стверджував, що йому не було повною мірою роз'яснено наслідки застосування ч. 3 ст. 349 КПК та судом не з'ясовано, чи правильно він розуміє суть цих наслідків.

Як убачається з журналу та аудіозапису судового засідання місцевого суду, обвинувачений заявив, що права йому роз'яснені та зрозумілі, суть пред'явленого обвинувачення зрозуміла, він повністю визнає свою вину за двома епізодами крадіжки, а також погодився з думкою прокурора та захисника про розгляд кримінального провадження в порядку, передбаченому ч. 3 ст. 349 КПК. При цьому, захисник зазначив, що враховуючи те, що обвинувачений визнає вину в повному обсязі, слід обмежитись допитом останнього та дослідженням матеріалів, які характеризують його особу, що також підтримав обвинувачений.

З урахуванням думки учасників судового провадження, суд прийняв рішення про розгляд кримінального провадження у порядку, передбаченому ч. 3 ст. 349 КПК. При цьому суд роз'яснив усім учасникам судового провадження, у тому числі обвинуваченому, наслідки розгляду кримінального провадження в порядку ч. 3 ст. 349 КПК, а саме неможливість оскаржити встановлені фактичні обставини вчинення кримінального правопорушення, та перевірів добровільність його позиції.

Отже, суд вирішив визнати недоцільним дослідження доказів щодо обставин, які ніким не оспорювались та обмежитись допитом обвинуваченого, потерпілої (в частині вирішення цивільного позову) та дослідити документи, що характеризують особу обвинуваченого, про речові докази та судові витрати.

Враховуючи наведене, колегія суддів вважає безпідставними доводи засудженого про порушення судом першої інстанції вимог кримінального процесуального закону, оскільки йому не було в повній мірі роз'яснено наслідки застосування ч. 3 ст. 349 КПК та не з'ясовано чи правильно він розуміє суть цих наслідків, тому що вони повністю спростовуються матеріалами кримінального провадження.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 27.05.2025 у справі № 501/5010/23 (провадження № 51-4749км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127713129>

2.5. Засуджений указував на порушення процедури судового розгляду, та на те, що він не зміг зрозуміти, чому суд першої інстанції ухвалив вирок, не з'ясувавши всіх обставин справи. Також акцентував увагу, що в матеріалах судового провадження відсутня аудіо-, відеофіксація судових засідань у місцевому суді.

Верховний Суд, отримавши доступ до підсистеми відеоконференцзв'язку ЄСІТС для прослуховування аудіозапису судових засідань у кримінальному провадженні стосовно обвинуваченого, виявив відсутність звукозапису засідань за 04.10.2022, в яких, крім іншого, мало б бути зафіксовано проведення підготовчого судового засідання та вирішення питання щодо призначення кримінального провадження стосовно обвинуваченого до судового розгляду. Також, цього ж дня, одразу після оголошення головуючим ухвали підготовчого судового засідання, проведено судовий розгляд, де, зокрема встановлювався порядок дослідження доказів, допитувався обвинувачений, який, згідно з журналом судового засідання та вирок, не заперечував щодо розгляду кримінального провадження стосовно нього у порядку, передбаченому ч. 3 ст. 349 КПК. Тобто суд обмежився допитом обвинуваченого та дослідженням обставин, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого злочину, характеризують особу засудженого та обтяжують чи пом'якшують покарання.

Зважаючи на те, що засуджений у своїй касаційній скарзі вказував на порушення процедури судового розгляду, оскільки він не зміг зрозуміти чому суд першої інстанції так швидко його засудив, не з'ясувавши всіх обставин справи, Верховний Суд вважає, що відсутність звукозапису судового засідання від 04.10.2022 позбавляє Суд можливості, зокрема перевірити дотримання місцевим судом приписів ч. 3 ст. 349 КПК під час судового розгляду. Крім цього, журнал судового засідання від 04.10.2022, де зазначено про те, що судовий розгляд стосовно обвинуваченого відбувався у порядку, передбаченому ч. 3 ст. 349 КПК, не підписаний секретарем судового засідання, що також позбавляє можливості перевірити дотримання процедури судового розгляду місцевим судом.

Будь-які інші докази, які б свідчили про роз'яснення обвинуваченому приписів ч. 3 ст. 349 КПК та обмежень, передбачених цим Кодексом у разі застосування цієї процедури під час судового розгляду кримінального

провадження стосовно нього відсутні. Отже, під час розгляду справи судом першої інстанції допущено порушення вимог статей 27, 107, 108 КПК, яке у цьому конкретному кримінальному провадженні, за вказаних обставин, є істотним, оскільки ставить під сумнів законність і обґрунтованість судового рішення.

Постанова колегії суддів Третньої судової палати ККС ВС від 22.05.2023 у справі № 404/4658/22 (провадження № 51-1988км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111204700>

2.6. У касаційній скарзі прокурор стверджував, що наявність у обвинуваченого хворобливого стану психіки, інвалідності II групи, хронічних захворювань, похилого віку вказує на те, що ця особа не могла повною мірою усвідомлювати наслідків застосування судом положень ч. 3 ст. 349 КПК.

Обов'язковими передумовами можливості здійснення судового розгляду провадження в порядку ч. 3 ст. 349 КПК є повне визнання винуватості, не заперечення фактичних обставин кримінального провадження, правильне розуміння та усвідомлення змісту обставин інкримінованого злочину, наслідків такого розгляду, а також відсутність сумнівів у добровільності позиції щодо усвідомлення обвинуваченим цих обставин. Варто звернути увагу, що роз'яснення учасникам судового провадження такого розгляду не повинно мати формальний характер.

Як видно із журналу судового засідання та аудіозапису до нього, місцевий суд за згодою учасників судового провадження, визнавши недоцільним дослідження доказів щодо тих обставин, які ніким не оспорюються, поставив на обговорення порядок дослідження доказів і вирішив здійснювати судовий розгляд відповідно до ч. 3 ст. 349 КПК, а саме допитати обвинуваченого, який попросив замість нього допитати його законного представника, та дослідити дані, що характеризують особу.

Проте суд першої інстанції не впевнився, що обвинувачений правильно розуміє висунуте прокурором обвинувачення, тобто не переконався, що він правильно розуміє зміст фактичних обставин з урахуванням того, що обвинувачений згідно з висновком судово-психіатричної експертизи будь-яким хронічним психічним захворюванням не страждає, як і не виявляє ознак тимчасового розладу психічної діяльності чи недоумства, а виявляє ознаки іншого хворобливого стану психіки. Через наявний у нього психічний розлад обвинувачений не був здатен повною мірою усвідомлювати свої дії та керувати ними в період часу, до якого відносяться інкриміновані йому протиправні діяння.

Також місцевий суд не роз'яснив обвинуваченому того, що в цьому разі він буде позбавлений права оскаржити такі обставини в апеляційному порядку, тобто не роз'яснив суті ч. 3 ст. 349 КПК та правових наслідків цього розгляду.

Не містять матеріали провадження і розписки про роз'яснення обвинуваченому положень ч. 3 ст. 349 КПК.

Таким чином, суд першої інстанції не вжив усіх необхідних заходів для того, щоб переконатися в правильності розуміння обвинуваченим тих фактичних обставин, які він буде позбавлений можливості оскаржити.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 20.02.2025 у справі № 554/5000/23 (провадження № 51-4019км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125397171>

2.7. Засуджена вказувала, що не має юридичної освіти, та представляла свої інтереси самотійно, однак місцевий суд не вжив усіх необхідних заходів для того, щоб переконатися в правильності розуміння нею тих фактичних обставин, які вона буде позбавлена можливості оскаржити, не роз'яснив процесуальних наслідків застосування положень ч. 3 ст. 349 КПК.

Суд першої інстанції не з'ясував, чи правильно обвинувачена розуміє зміст фактичних обставин, добровільність її позиції, а також не роз'яснив їй того, що в цьому разі вона буде позбавлена права оскаржити такі обставини в апеляційному порядку, тобто не роз'яснив суті ч. 3 ст. 349 КПК та правових наслідків такого розгляду.

Не містять матеріали провадження і розписки про роз'яснення обвинуваченій положень ч. 3 ст. 349 КПК.

Таким чином, суд першої інстанції не вжив усіх необхідних заходів для того, щоб переконатися в правильності розуміння обвинуваченою тих фактичних обставин, які вона буде позбавлена можливості оскаржити.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 23.01.2025 у справі № 446/10664/23 (провадження № 51-2178км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124718120>

V. Допит обвинуваченого як обов'язкова складова дослідження доказів

1. Захисник стверджував, що суд першої інстанції безпідставно відмовив у клопотанні сторони захисту про підготовку обвинуваченого до допиту, обмежив у належній підготовці до виступу в судових дебатах, чим порушив вимоги ч. 4 ст. 349 КПК, позбавивши обвинуваченого можливості спростувати пред'явлене обвинувачення, та не забезпечив сторонам рівних умов для реалізації їхніх процесуальних прав.

Зі змісту журналу та аудіозапису судового засідання вбачається, що при роз'ясненні обвинуваченому суті обвинувачення відповідно до положень ст. 348 КПК останній на запитання головуєчого, чи бажає він давати показання, відповів «ні».

Суд постановив установити наступний порядок дослідження доказів: допитати законного представника потерпілого, допитати потерпілого, допитати свідка, дослідити документи, надані сторонами, та речові докази, після чого перейти до судових дебатів. Такий порядок був підтриманий

усіма учасниками судового провадження, в тому числі стороною захисту, із зауваженням: дослідити речові докази після цивільного позову або перед ним.

Під час дослідження письмових доказів обвинувачений за вказівкою захисника відмовився відповідати на питання головуючого, вважаючи це допитом.

Після дослідження доказів обвинувачений погодився надати пояснення. При цьому сторона захисту просила надати час на підготовку для допиту обвинуваченого. Сторона обвинувачення та представник потерпілого були проти задоволення цього клопотання, посиляючись на зловживання стороною захисту процесуальними правами та намагання затягнути судовий розгляд. Суд відмовив у задоволенні клопотання, оскільки законом надання часу на підготовку до допиту не передбачено. Суд запитував, чи готові учасники провадження до судових дебатов, чи потрібно надати час на підготовку. Захисник повідомив, що не може відповісти на це питання, адже всі докази безпосередньо не досліджені, не оголошена кожна сторінка.

Отже, доводи у касаційній скарзі про те, що суд першої інстанції обмежив сторону захисту у належній підготовці до виступу у судових дебатах, є безпідставними, оскільки сторона захисту не заявляла клопотання про відкладення розгляду провадження та надання часу для підготовки до виступу у судових дебатах.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 05.09.2024 у справі № 953/4935/22 (провадження № 51-1974км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121570849>

2. Прокурор зазначав, що апеляційний суд не звернув належної уваги на довід про те, що суд першої інстанції розглянув справу в порядку ст. 349 КПК, при цьому обвинувачений свою вину визнав, щиро розкався, однак на підставі ст. 63 Конституції України відмовився від давання показань. Вважає, що незалежно від обсягу доказів, які досліджуються судом, допит обвинуваченого здійснюється обов'язково.

Допит обвинуваченого здійснюється обов'язково, крім випадку, якщо він відмовився від давання показань, та випадків, передбачених ч. 3 ст. 323 та ст. 381 КПК.

Нормами ст. 42 КПК передбачено, що право давати показання з приводу обвинувачення чи відмовлятися їх давати належить виключно обвинуваченому.

Так, з вироку районного суду слідує, що кримінальне провадження суд розглянув у порядку ч. 3 ст. 349 КПК, визнавши недоцільним дослідження доказів щодо тих обставин, які ніким не оспорювались.

При цьому у судовому засіданні під час встановлення особи обвинуваченого та роз'яснення суті обвинувачення, судом було з'ясовано, що обвинувачений розуміє, в чому його обвинувачують, повністю визнав себе винним та щиро розкався у вчиненні інкримінованого кримінального правопорушення, відмовляється від давання показань, із обставинами, викладеними в обвинувальному акті, згоден. Вказане підтверджується аудіозаписом даного судового засідання.

Таким чином, обвинувачений скористався своїм правом відмовитись від давання показань, що цілком узгоджується з положеннями ст. 349 КПК.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 25.06.2024 у справі № 167/871/23 (провадження № 51-958км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120029824>

3. Захисник стверджував, що на порушення вимог ч. 4 ст. 349 КПК суд першої інстанції не допитав обвинуваченого, а факт визнання ним правильності обставин вчинення кримінально караного діяння, наведених в обвинувальному акті, не може вважатися допитом обвинуваченого судом у розумінні ст. 351 КПК.

Відповідно до ч. 4 ст. 349 КПК допит обвинуваченого здійснюється обов'язково, крім випадку, якщо він відмовився від давання показань, та випадків, передбачених ч. 3 ст. 323 та ст. 381 цього Кодексу.

Згідно зі ч. 1 ст. 351 КПК допит обвинуваченого починається з пропозиції головуючого надати показання щодо кримінального провадження, після чого обвинуваченого першим допитує прокурор, а потім захисник. Після цього обвинуваченому можуть бути поставлені запитання потерпілим, іншими обвинуваченими, цивільним позивачем, цивільним відповідачем, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, а також головуючим і суддями. Головуючий має право протягом всього допиту обвинуваченого ставити йому запитання для уточнення і доповнення його відповідей.

Із журналу судового засідання та аудіозапису цього судового засідання суду першої інстанції вбачається, що відповідно до визначеного порядку дослідження доказів, було проведено допит обвинуваченого як того вимагають положення зі ст. 351 КПК. Обвинувачений повністю визнав свою вину у скоєнні таємного викраденні майна з домоволодіння за обставин, наведених в обвинувальному акті. При цьому обвинувачений назвав дату, час, місце та конкретні обставини здійсненої ним крадіжки.

В цьому ж судовому засіданні було допитано потерпілого, який повідомив відомі йому обставини викрадення у нього майна та про які зазначено в обвинувальному акті. Отже, доводи касаційної скарги захисника щодо допущеного судом першої інстанції порушення вимог частин 3, 4 ст. 349, ст.

351 КПК та невідповідності вироку суду вимогам п. 2 ч. 3 ст. 374 КПК є безпідставними.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 20.02.2024 у справі № 484/1979/22 (провадження № 51-5192км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117181176>

4. Захисник стверджував, що судом порушено вимоги ч. 4 ст. 349 КПК, оскільки його підзахисний не був допитаний.

З матеріалів провадження та звукозапису судового засідання убачається, що за згодою учасників процесу, судом було встановлено порядок дослідження доказів, а саме допитати двох обвинувачених та дослідити матеріали кримінального провадження, які характеризують їх особи і стосуються речових доказів та судових витрат.

В судовому засіданні 16.02.2018, крім іншого, суд частково допитав одного обвинуваченого та під час його допиту оголосив перерву на 12.03.2018.

12.03.2018 в судовому засіданні суд не продовжив допит обвинуваченого, якого допитував 16.02.2018, а лише запитав у другого обвинуваченого, чи все було так, як показав раніше допитаний обвинувачений.

Разом із тим, другий обвинувачений в судовому засіданні не допитувався, показань про обставини вчинення кримінального правопорушення не давав, не було надано йому і останнє слово, а тому суд безпідставно, у порушення вимог закону, послався на його показання, як на доказ винуватості та розглянув справу в порядку ч. 3 ст. 349 КПК.

Таким чином, суд ухвалюючи вирок не з'ясував обставин, частково допитав обвинуваченого одного, і не допитав другого обвинуваченого.

Наведене є істотним порушенням кримінального процесуального закону, яке перешкодило суду ухвалити законне і обґрунтоване судове рішення.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 14.02.2019 у справі № 135/1260/17 (провадження № 51-7905км18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80005718>

5. Захисник у касаційній скарзі зазначав, усупереч вимогам ч. 4 ст. 349 КПК обвинувачений не був допитаний стосовно всіх епізодів кримінального правопорушення.

Згідно з ч. 4 ст. 349 КПК обов'язково здійснюється допит обвинуваченого. Застосування вказаної норми закону викликано необхідністю з'ясування дійсності визнання обвинуваченим фактичних обставин кримінального провадження, усвідомлення ним сутності цього обвинувачення, з'ясування факту доведеності обставин, визначених у ч. 1 ст. 91 КПК, унаслідок чого відпадає необхідність дослідження доказів у суді першої інстанції.

Відповідно до технічного запису судового засідання суд, з'ясувавши позицію учасників щодо обсягу та порядку дослідження доказів, ухвалив

рішення про їх дослідження в порядку ч. 3 ст. 349 КПК і перейшов до допиту обвинуваченого.

Проте, відповідно до вказаного звукозапису судового засідання обвинувачений стосовно трьох епізодів інкримінованого кримінального правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 407 КК, був допитаний вкрай поверхово, а в частині обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 405 КК, не підтвердив усіх обставин, зазначених в обвинувальному акті.

З наведеного вбачається, що обвинувачений хоч і визнав у судовому засіданні свою вину у вчиненні інкримінованих йому кримінальних правопорушень, однак не в повному обсязі підтвердив фактичні обставини справи та заперечив, у тому числі, наявність умислу на заподіяння тілесних ушкоджень потерпілому.

За таких обставин суду першої інстанції необхідно було повернутися до обговорення питання про визначення обсягу доказів та встановлення порядку їх дослідження, оскільки наявність зазначених вище суперечностей свідчить про те, що обвинувачений фактично оспорував обставини вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 405 КК, і суд мав розглянути кримінальне провадження в загальному порядку, а не застосовувати процедуру, що визначена ч. 3 ст. 349 КПК.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 10.06.2024 у справі № 331/2750/23 (провадження № 51-4727км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119741328>

VI. Оскарження судових рішень з питань заперечення обставин, які ніким не оспарювалися і дослідження яких суд визнав недоцільним

1. Засуджений указував, що суд апеляційної інстанції, відмовляючи у відкритті апеляційного провадження, не перевіряв викладені в його скарзі доводи щодо істотного порушення вимог кримінального процесуального закону та зробив неправильний висновок про відсутність права на оскарження вироку суду, постановленого в порядку, передбаченому ч. 3 ст. 349 КПК.

Не погоджуючись із вироком суду першої інстанції, обвинувачений звернувся до апеляційного суду зі скаргою, в якій заперечив обставини, які ніким не оспарювалися під час судового розгляду і дослідження яких було визнано судом недоцільним відповідно до положень ч. 3 ст. 349 КПК, щодо факту вчинення ним злочину.

Відповідно до ч. 4 ст. 399 КПК суддя-доповідач відмовляє у відкритті провадження, якщо апеляційна скарга подана на судові рішення, яке не підлягає оскарженню в апеляційному порядку, або судові рішення оскаржене виключно з підстав, з яких воно не може бути оскарженим згідно з положеннями ст. 394 цього Кодексу.

Суд апеляційної інстанції встановивши, що вирок місцевого суду оскаржено обвинуваченим виключно з підстав, з яких він не може бути оскарженим згідно з положеннями ст. 394 КПК та відмовивши у відкритті провадження за його скаргою, діяв відповідно до вимог кримінального процесуального закону і прийняв законне, обґрунтоване, належно вмотивоване судове рішення, з яким погоджується і колегія суддів касаційної інстанції.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 01.05.2025 у справі № 331/1484/23 (провадження № 51-4643км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127297835>

2. Апеляційний суд на підставі положень ч. 4 ст. 399 КПК відмовив у відкритті провадження за апеляційною скаргою обвинуваченого на вирок місцевого суду. Прокурор у касаційній скарзі зазначав, що суд апеляційної інстанції, відмовляючи у відкритті апеляційного провадження, не врахував, що особливості ч. 2 ст. 394 КПК не стосуються можливості оскарження з інших підстав, не вказаних у цій статті.

Також прокурор стверджував, що в ухвалі про відмову у відкритті провадження суддя-доповідач надав оцінку доводам апеляційної скарги обвинуваченого щодо дотримання положень ч. 3 ст. 349 КПК, втім перевірка зазначених доводів не може бути здійснена одноособово суддею на стадії відкриття апеляційного провадження.

Згідно з ч. 4 ст. 399 КПК суддя-доповідач відмовляє у відкритті провадження лише, якщо апеляційна скарга подана на судове рішення, яке не підлягає оскарженню в апеляційному порядку, або судове рішення оскаржене виключно з підстав, з яких воно не може бути оскарженим згідно з положеннями ст. 394 цього Кодексу.

При цьому, поза увагою апеляційного суду залишилося те, що в апеляційній скарзі обвинувачений, окрім незгоди з фактичними обставинами кримінального правопорушення, посилався і на допущене судом першої інстанції істотне порушення вимог кримінального процесуального закону, а саме те, що йому не роз'яснили правових наслідків розгляду кримінального правопорушення в порядку, передбаченому ч. 3 ст. 349 КПК, а також про порушення його права на захист.

Таким чином, вирок місцевого суду, ухвалений в порядку ч. 3 ст. 349 КПК, може бути оскаржено в апеляційному порядку у зв'язку з істотним порушенням прав обвинуваченого, тому рішення суду апеляційної інстанції про відмову у відкритті апеляційного провадження на підставах, передбачених ч. 4 ст. 399 цього Кодексу, є необґрунтованим.

Крім того, відмовляючи у відкритті апеляційного провадження, суд апеляційної інстанції фактично надав оцінку доводам апеляційної скарги щодо дотримання положень ч. 3 ст. 349 КПК, що суперечить положенням

статей 398-401 цього Кодексу, оскільки на стадії вирішення питання про відкриття провадження вказаний суд не може досліджувати матеріали провадження або вчиняти інші дії, передбачені статтями 404, 405 КПК. Надання оцінки доводам відноситься до компетенції складу суду, який здійснює апеляційний перегляд справи.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 17.01.2024 у справі № 233/2364/23 (провадження № 51-5747км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116446122>

3. Прокурор стверджував про помилкове зазначення у вироку суду першої інстанції кваліфікуючих ознак вчинення злочину у великих розмірах чи в умовах надзвичайного стану, що не виправив суд апеляційної інстанції.

Суд апеляційної інстанції, відхиляючи доводи прокурора про необхідність виключення з мотивувальної частини вироку посилання на кваліфікуючі ознаки - вчинення злочину у великих розмірах та в умовах надзвичайного стану, зазначив про те, що такі вимоги суперечать положенням ч. 2 ст. 394, ч. 3 ст. 349 КПК.

Проте національне законодавство встановлює обмеження щодо можливості апеляційного оскарження судового рішення лише з підстав заперечення обставин, які ніким не оспорювались та дослідження яких суд визнав недоцільним. Право на оскарження рішення суду з підстави неправильної кваліфікації дій КПК не обмежується.

Тобто норми КПК не містять обмежень щодо оскарження в апеляційному порядку кримінально-правової кваліфікації дій, зокрема й у тих кримінальних провадженнях, у яких під час судового розгляду суд першої інстанції застосував ч. 3 ст. 349 КПК. Наведене свідчить про необґрунтованість і невмотивованість ухвали суду апеляційної інстанції, тому вона підлягає скасуванню на підставі пунктів 1-3 ч. 1 ст. 438 КПК, з призначенням нового розгляду кримінального провадження в суді апеляційної інстанції.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 19.03.2024 у справі № 359/7250/22 (провадження № 51-5079км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117849597>

4. Прокурор зазначав, що в апеляційній скарзі наведено доводи щодо неправильної кваліфікації дій обвинуваченого за ч. 3 ст. 185 КК, а також щодо можливості оскаржити вирок в апеляційному порядку на інших підставах, не передбачених ч. 2 ст. 394 КПК, зокрема на підставі неправильного застосування закону України про кримінальну відповідальність, однак суд апеляційної інстанції уваги на вказані аргументи не звернув і безпідставно відмовив у відкритті апеляційного провадження.

Як видно зі змісту ухвали апеляційного суду, суддя, пославшись на те, що прокурором оскаржено вирок щодо обвинуваченого виключно на підставах, на яких це судові рішення відповідно до вимог ч. 4 ст. 399

КПК не може бути оскаржено, відмовив у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою прокурора згідно з положеннями ч. 2 ст. 394 КПК.

При цьому поза увагою апеляційного суду залишилося те, що в апеляційній скарзі прокурор наводив доводи щодо неправильного застосування закону України про кримінальну відповідальність, а саме вважав за необхідне виключити кваліфікуючу ознаку крадіжки вчинення злочину з проникненням у житло та перекваліфікувати дії обвинуваченого з ч. 3 ст. 185 КК на ч. 1 ст. 185 КК. За таких обставин колегія суддів вважає, що вирок місцевого суду, ухвалений в порядку ч. 3 ст. 349 КПК, може бути оскаржений в апеляційному порядку у зв'язку з неправильною кваліфікацією дій обвинуваченої особи.

Крім того, апеляційний суд не звернув уваги на те, що прокурор оскаржив вирок суду першої інстанції на підставах невідповідності призначеного покарання тяжкості кримінального правопорушення та особі обвинуваченої через м'якість. Однак ч. 2 ст. 394 КПК не містить заборони на оскарження вироку на цій підставі.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 21.01.2021 у справі № 165/2663/19 (провадження № 51-2328км20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94394555>

5. Засуджений зазначав, що апеляційний суд, відмовляючи у відкритті апеляційного провадження, залишив поза увагою наведені в його апеляційній скарзі доводи щодо тяжкості призначеного йому покарання та незгоди з обтяжуючими покарання обставинами і незаконно всупереч вимогам ст. 394, ч. 4 ст. 399 КПК відмовив у відкритті провадження.

Застосувавши положення КПК, які регламентують особливості апеляційного оскарження окремих судових рішень (ч. 2 ст. 394 цього Кодексу), апеляційний суд не врахував, що такі особливості не стосуються можливості оскарження в апеляційному порядку вироку з інших підстав, не вказаних у цій статті, у тому числі з підстави невідповідності призначеного покарання тяжкості вчиненого кримінального правопорушення та особі засудженого.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 21.03.2023 у справі № 446/2311/21 (провадження № 51-3165км22) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109713467>

6. Захисник стверджував, що зі змісту матеріалів кримінального провадження та журналів судових засідань вбачається, що обвинувачений не визнав своєї вини у вчиненні незаконної порубки дерев, визнаючи лише факт відсутності спеціального дозволу. Крім того, суд належним чином не роз'яснив обвинуваченому правові наслідки розгляду кримінального провадження в порядку, передбаченому ч. 3 ст. 349 КПК. З цих підстав вирок місцевого суду був оскаржений стороною захисту в апеляційному порядку, однак апеляційний

суд, з посиланням на вимоги ч. 2 ст. 394 КПК, відмовив у відкритті апеляційного провадження.

Апеляційний суд на підставі положень ч. 4 ст. 399 КПК ухвалив рішення про відмову у відкритті провадження за апеляційними скаргами засудженого та його захисника на вирок місцевого суду, при цьому в обґрунтування зазначив, що захисник оскаржує вирок з підстав, з яких він не може бути оскарженим згідно з положеннями ч. 2 ст. 394 КПК, оскільки суд першої інстанції розглянув дане кримінальне провадження в порядку, передбаченому ч. 3 ст. 349 цього Кодексу, тобто без дослідження доказів щодо тих обставин, які ніким не оспорювалися.

При цьому поза увагою апеляційного суду залишилося те, що в апеляційній скарзі захисник наводив доводи щодо неправильного застосування закону України про кримінальну відповідальність, не погоджуючись із кваліфікацією дій обвинуваченого, зокрема з їх правовою оцінкою. Окрім того, захисник звертав увагу на допущені судом першої інстанції процесуальні порушення під час вирішення питання про розгляд справи у порядку ч. 3 ст. 349 КПК, оскільки суд не з'ясував, чи правильно обвинувачений розуміє значення та наслідки такого розгляду, а також безпідставно застосував зазначену норму, незважаючи на те, що обвинувачений не визнавав своєї вини, а формулювання, наведене в судовому рішенні, не відповідало його фактичним поясненням, наданим у місцевому суді.

Вирок місцевого суду, ухвалений в порядку ч. 3 ст. 349 КПК, може бути оскаржено в апеляційному порядку у зв'язку з істотним порушенням прав обвинуваченого, неправильним застосуванням закону України про кримінальну відповідальність, тому рішення суду апеляційної інстанції про відмову у відкритті апеляційного провадження на підставах, передбачених ч. 4 ст. 399 цього Кодексу, є необґрунтованим.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС від 05.11.2025 у справі № 676/2914/24 (провадження № 51-2569км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131713413>

Огляд судової практики Верховного Суду щодо визначення обсягу доказів, що підлягають дослідженню, та порядку їх дослідження (ст. 349 КПК) (актуальна практика) / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного кримінального суду департаменту аналітичної та правової роботи; заст. голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, д. ю. н. Н. О. Антонюк. Київ, 2025. – 36 с.

Застереження: видання містить короткий огляд судових рішень Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. У кожному з рішень викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 [@supremecourt_ua](https://www.instagram.com/supremecourt_ua)

 t.me/supremecourtua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua